

Podpora boju proti dopingu prek projekta »Preoblikovanje življenjskih izkušenj športnikov po dopingu v izobraževalne vire in priporočila za politiko« (TALE)

WP4 – D4.1 Priporočilo za športno politiko

Sofinancira
Evropska unija

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.

Smernice za rehabilitacijo in ponovno vključevanje športnikov, proti katerim so bile izrečene sankcije

1. Namen in obseg

Ta navodila pomagajo mednarodnim zvezam (IF), nacionalnim protidopinškim organizacijam (NADO) in drugim zainteresiranim stranem pri vzpostavljanju strukturiranih, pravičnih in na športnike osredotočenih pristopov k ponovni vključitvi. Odgovarjajo na splošno priznано vrzel med formalnimi sistemi sankcioniranja in dolgoročnimi izkušnjami prizadetih športnikov, hkrati pa upoštevajo tudi stališča in pomisleke čistih športnikov.

2. Ozadje in utemeljitev

Športniki, proti katerim so bile izrečene sankcije, so pogosto opredeljeni izključno na podlagi kršitve pravil in kazenskih posledic, ki sledijo, vendar lahko protidopinške sankcije povzročijo trajne škode, ki segajo daleč preko uradnega obdobja izključitve, vključno z vplivi na duševno zdravje, identiteto, preživljanje, odnose, ugled in socialno pripadnost. Z vidika človekovih pravic in blaginje športnikov se sistem, zavezan pravičnosti, sorazmernosti, dostojanstvu in postopkovni pravičnosti, ne more končati zgolj s kaznovanjem. Brez jasnih poti za ponovno vključevanje in rehabilitacijo ter brez ustrezne podpore športniki verjetno ne bodo mogli vrniti – kar predstavlja izgubo ne le za posameznega športnika, temveč tudi za njegov klub, šport in državo – ali pa se bodo v šport in družbo vrnili z nerešenim stigmom, omejenim dostopom do podpore in le malo priložnostmi, da pokažejo, da so se iz tega kaj naučili, prevzeli odgovornost ali se pozitivno spremenili. Politika ponovne vključitve in rehabilitacije je zato potrebna ne le za ublažitev izogibne škode, temveč tudi za okrepitev moralne in družbene legitimnosti samega boja proti dopingu. Če se sistem dojema kot tak, ki športnike po sankcioniranju zapusti, namesto da bi jim olajšal

odgovorno ponovno vključitev, okrevanje in ponovno vzpostavitev, se njegove trditve o pravičnosti in poštenosti oslabijo. Z vključitvijo strukturirane podpore, jasnih pričakovanj in poti za smiselno ponovno vključevanje lahko taka politika pomaga uskladiti protidopinško prakso tako s cilji čistega športa kot s širšimi načeli človekovih pravic.

3. Viri dokazov

Priporočila temeljijo na kvalitativnih dokazih iz projekta TALE – *What About Us?*, ki sta ga financirala Erasmus+ in WADA, dopolnjenih s participativnim procesom razumevanja, pri katerem je bila uporabljena metoda »World Café«. World Café je združil različne zainteresirane strani, med drugim:

- športnike, ki so bili kaznovani, in tiste, ki niso bili kaznovani
- predstavnike nacionalnih in mednarodnih športnih organizacij
- pravne strokovnjake
- predstavnike institucij za človekove pravice

Vse te perspektive skupaj poudarjajo, da je treba ponovno vključevanje razumeti ne kot neobvezno dopolnilo, temveč kot sestavni del učinkovitih in verodostojnih protidopinških sistemov. Ponovna vključitev ni neobvezna – vendar tudi ni brezpogojna.

KLJUČNO SPOROČILO:

Ponovna vključitev ni nagrada. Je nujna, a strukturirana in pogojna sestavina pravičnega in verodostojnega protidopinškega sistema.

4. Osnovna načela

Pristopi k ponovni vključitvi morajo temeljiti na skupnih načelih, ki usmerjajo tako politiko kot prakso.

Pristop, usmerjen v športnika

Ponovna vključitev mora upoštevati individualne okoliščine vsakega posameznega primera, vključno z naravo kršitve in kontekstom, v katerem je do nje prišlo. Hkrati morajo politike ponovne vključitve upoštevati tudi vpliv na športnike, ki se znajdejo v položaju, da si delijo prostor za treninge in tekmovanja z nekdanjimi sankcioniranimi športniki, ter integriteto tekmovanja.

Mnenje športnika:

»Imel sem občutek, da so me obravnavali enako kot nekoga, ki je namerno goljufal – čeprav je bil moj primer povsem drugačen.«

Razlikovanje med vedenjem in identiteto

Sankcije so namenjene obravnavanju kršitev pravil, ne pa opredeljevanju identitete športnika ali njegovega dolgoročnega mesta v športu in družbi. Postopki ponovne vključitve morajo to razlikovanje aktivno podpirati.

Mnenje športnika

»Kaznovanje mi ni le preprečilo tekmovanja – zaradi njega sem se počutil, kot da ne sodim več nikamor.«

Pravičnost in sorazmernost

Ponovna vključitev ne sme biti niti samodejna niti izključno kaznovalna.

Namesto tega mora odražati:

- resnost kršitve
- stopnjo namernosti
- pripravljenost športnika na rehabilitacijo

V zvezi s tem so zainteresirane strani poudarile tudi pomen jasnejšega razlikovanja med namernim dopingom in nenamernimi kršitvami (na primer onesnaženje ali napake pri jemanju zdravil), tudi v uporabljeni terminologiji, namesto uporabe ene same, nediferencirane oznake.

Športniki morajo imeti tudi enakopraven dostop do:

- pravnega svetovanja
- psihološke podpore
- finančnega svetovanja

Preglednost in jasnost

Protidopinški postopki so pogosto zapleteni. Jasno, dostopno in pravočasno obveščanje o pravicah, obveznostih in postopkih je ključnega pomena za zmanjšanje zmede, tesnobe in škode. Tako sankcionirani kot čisti športniki potrebujejo jasna, pregledna in dosledna pravila ponovne vključitve. Pomanjkanje jasnosti spodkopava zaupanje v sistem.

Poleg tega lahko pregledno obveščanje o pogojih ponovne vključitve, vključno z napredkom, kjer je to primerno, pomaga ponovno vzpostaviti zaupanje med čistimi športniki in širšo športno skupnostjo.

Ponovna vključitev kot del čistega športa

Ponovne vključitve ne smemo obravnavati kot nekaj, kar je v nasprotju s čistim športom. Nasprotno, dobro strukturirana ponovna vključitev zmanjšuje stigmatizacijo, spodbuja učenje in znižuje tveganje ponovnih kršitev, s čimer na splošno krepi sisteme integritete.

Ponovna vključitev, če je strukturirana in verodostojna, prispeva k čistemu športu s tem, da:

- krepi odgovornost
- spodbuja učenje in preprečevanje
- zmanjšuje tveganje ponovnih kršitev

KLJUČNO SPOROČILO

Reintegracija mora vsakega športnika obravnavati kot posameznika – z edinstveno zgodbo, okoliščinami in potrebami – in mora biti zato zasnovana na način, ki je pravičen, individualiziran in sorazmeren.

OKVIR Z UGOTOVITVAMI

Reintegracija mora uravnotežiti dva cilja:

- ✓ podpiranje rehabilitacije sankcioniranih športnikov
- ✓ zaščita pravic in zaupanja športnikov, ki niso bili sankcionirani

5. Med trajanjem sankcije

Cilj: Dokazati verodostojno spremembo vedenja pri sankcioniranih športnikih, ki so namerno storili kršitev protidopinških pravil ADRV

- ✓ Jasno upoštevanje pravil glede dejavnosti in prepovedanih stikov
- ✓ Obdobje strukturiranega testiranja
- ✓ Sodelovanje v protidopinških izobraževalnih ali preventivnih dejavnostih (kadar je to primerno)
- ✓ Dokazano priznanje, razmislek in pripravljenost na spremembo
- ✓ Dostop do izobraževanja, poti dvojne kariere in podpornih struktur
- ✓ Kadar je potrebno:
 - Prilagoditev treningovnega okolja ali podporne mreže
 - Sodelovanje z mentorji ali strukturami za usmerjanje

Zakaj je to pomembno:

Rehabilitacija ni opredeljena zgolj s časom – mora biti **vidna, verodostojna in pomembna za druge**.

Osrednje pričakovanje čistih športnikov je, da si je ponovno vključevanje treba zaslužiti in dokazati, ne pa ga jemati za samoumevno. Poti ponovne vključitve morajo vključevati jasne pogoje, ki dokazujejo rehabilitacijo, vključno z:

- Priznanje odgovornosti in obžalovanje, kjer je to primerno
- Sodelovanje v izobraževalnih ali preventivnih dejavnostih, kot je prispevanje k ozaveščanju o boju proti dopingom
- Obdobje strukturiranega testiranja
- Premislek o sodelovanju z antidopingskimi organi na prostovoljni osnovi

Ti elementi pomagajo ponovno vzpostaviti zaupanje in zagotoviti, da čisti športniki ponovno vključitev dojemajo kot verodostojno in pravično.

Obravnavanje športnikovega okolja

Dokazi poudarjajo pomen športnikovega okolja tako pri dopinškem ravnanju kot pri uspešnosti ponovne vključitve.

Kadar je to potrebno, morajo postopki ponovne vključitve vključevati:

- spremembe v treningovnem okolju, ekipah ali podpornih mrežah
- oddaljevanje od posameznikov ali sistemov, povezanih z dopingom
- dostop do mentorstva ali etičnega svetovanja

OKVIR S PRAKTIČNIMI NASVETI

Ponovna vključitev ne zadeva le športnika. Zadeva tudi sistem in okolje, v katero se vrača.

Podpora dvojni karieri in življenju izven športa

Športnike je treba podpirati pri razvoju:

- izobraževalnih poti
- alternativnih kariernih možnosti

To zmanjšuje odvisnost od visoko tveganih okolij in podpira dolgoročno dobro počutje.

6. Ponovna vključitev po izteku sankcije

Dolgoročni ukrepi: Obnova zaupanja, pripadnosti in legitimnosti

Cilj: Omogočiti zaupanja vredno in trajnostno vrnitev

- ✓ Vrnjeni športnik je sledil jasni in pregledni poti ponovne vključitve
- ✓ Športnik je pokazal zavezanost vrednotam čistega športa
- ✓ Pogoji ponovne vključitve so sorazmerni s resnostjo in okoliščinami kršitve
- ✓ ADO zagotavljajo nadaljnje spremljanje in podporo po vrnitvi
- ✓ Kadar je to primerno:
 - Postopna ali pogojna vrnitev na tekmovanja
 - Prispevek k izobraževalnim ali preventivnim dejavnostim
 - Jasna ločitev od prejšnjih okolij z visokim tveganjem

Zakaj je to pomembno:

Ponovna vključitev je zaključena šele, ko je zaupanje obnovljeno – ne le na upravni, temveč tudi na družbeni ravni.

Vrnitev v šport ni le formalni, temveč tudi družbeni proces. Vrnitev v šport ne pomeni samodejno uspešne ponovne vključitve. Družbena dinamika, zaupanje in identiteta igrajo ključno vlogo.

Organizacije bi morale:

- vzpostaviti formalne okvire za ponovno vključevanje
- jasno sporočiti pogoje za vrnitev na tekmovanja
- po potrebi vključiti neodvisne organe, da se okrepi zaupanje v te ukrepe
- imenovati kontaktne osebe za ponovno vključevanje ali socialno varstvo
- zagotoviti dostop do stalnih podpornih storitev (npr. finančnih, pravnih)

Mnenje športnika

„Vrnitev ni bila problem – problem je bil, kako so me ljudje obravnavali, ko sem se vrnil“

Zagotavljanje odgovornosti in sorazmernih posledic

Da bi ohranili zaupanje v sistem, lahko okviri za ponovno vključevanje vključujejo:

- omejitve, povezane s težo kršitev
- različne pristope glede na namen in okoliščine
- nadaljnje spremljanje po vrnitvi

Hkrati je treba posebno pozornost nameniti:

- strožjim sankcijam za tiste, ki omogočajo kršitve (npr. trenerji, medicinsko osebje, vpleteno v sisteme dopinga)
- obravnavanju sistemskih vzrokov dopinga, ne le posameznega vedenja

Ponovna vključitev kot prispevek

Ponovno vključeni športniki lahko igrajo pomembno vlogo pri:

- izobraževalnih programih
- preventivnih pobudah (npr. zagotavljanje medsebojne podpore)
- odgovornem deljenju lastnih izkušenj

To pa mora biti pogojeno z dokazano odgovornostjo in pripravljenostjo. Kadar športniki delijo svoje izkušnje, na primer prek pričevanj ali preverjenih podcastov, mora to potekati prostovoljno, na podlagi preverjenih dejstev ter na uradnih, zaupanja vrednih platformah. Protidopinške organizacije morajo pojasniti, katere informacije se lahko delijo, da bo pripovedovanje zgodb čistim športnikom ponudilo natančen kontekst, novim sankcioniranim športnikom pa realističen načrt za naprej, namesto da se širijo nepreverjene zgodbe. To lahko dopolnjujejo zaupni formati med vrstniki, v katerih nekdanji sankcionirani športniki podpirajo tiste, ki trenutno prestajajo ta proces.

Zagotavljanje stalne podpore

Dolgoročna ponovna vključitev zahteva:

- dostop do psihološke podpore
- strukturirano spremljanje
- nenehno zavezanost vrednotam čistega športa

Krepitev širšega sistema

Organizacije bi morale tudi mednarodno deliti najboljše prakse ponovne vključitve, na primer prek okvirov, kot so tisti, ki jih podpira UNESCO, ter si prizadevati za večjo usklajenost pogojev ponovne vključitve in sankcionirnih postopkov v različnih jurisdikcijah, s čimer bi zmanjšale neskladnosti in okrepile zaupanje v pravičnost sistema.

7. Sistemska tveganja

Brez strukturiranih in verodostojnih pristopov k ponovni vključitvi se pojavljajo naslednja tveganja:

- Stigmatizacija in socialna izključenost, ki ovirata okrevanje in vrnitev
- Izguba zaupanja med čistimi športniki
- Pomanjkanje usklajenosti, kar vodi do neenakega obravnavanja med organizacijami
- Nejasna pravila, ki povečujejo tveganje za nenamerne nadaljnje kršitve
- Nezadostna podpora, ki lahko prispeva k ponovnim kršitvam
- Finančna neenakost, zaradi katere športniki iz športov ali držav z nižjimi dohodki lahko ostanejo brez ustrezne pravne podpore ali podpore pri ponovni vključitvi

8. Ključna priporočila

Zbrani dokazi, stališča zainteresiranih strani in postopna analiza, predstavljena zgoraj, skupaj kažejo na jasn zaključek: **ponovno vključevanje je treba obravnavati kot osrednjo politično odgovornost v okviru boja proti doping**u, ne pa kot neformalno ali diskrecijsko naknadno dejanje. Izkušnje, opisane v fazah odločanja o sankcijah, izrekanja sankcij in obdobja po sankcijah, skupaj z ugotovljenimi sistemskimi tveganji kažejo, da odsotnost strukturirane ponovne vključitve ogroža dobrobit športnikov, slabi zaupanje med čistimi športniki ter lahko ogrozi pravičnost, verodostojnost in legitimnost protidopinških sistemov.

Naslednja priporočila zato te ugotovitve prevajajo v praktične politične prednostne naloge za športne organizacije in protidopinške organe, ki si prizadevajo vzpostaviti poti ponovne vključitve, ki so pravične, sorazmerne, pregledne in verodostojne.

Ključno priporočilo 1: Ponovno vključevanje je treba vključiti v protidopinško politiko prek formalnih, strukturiranih in pogojnih postopkov, namesto da se vrnitev prepusti ad hoc odločanju ali samodejni ponovni vključitvi ob izteku sankcije.

Ključno priporočilo 2: Zahtevajte, da se rehabilitacija dokaže z opredeljenimi ukrepi – kot so udeležba v izobraževanju, dokaz o razmisleku in odgovornosti, upoštevanje pogojev ter, kjer je to primerno, obdobje strukturiranega testiranja – namesto da se zanašate zgolj na pretečeni čas sankcije.

Ključno priporočilo 3: Razvijte formalne okvire ponovne vključitve z jasnimi, preglednimi in dosledno uporabljanimi pravili, ki urejajo sankcije, rehabilitacijo in vrnitev, in sicer na način, ki ščiti pravice, pričakovanja in zaupanje tako sankcioniranih kot čistih športnikov.

Ključno priporočilo 4: Oblikovati politike in postopke ponovne vključitve, ki ne obravnavajo le posameznega športnika, temveč tudi širše okolje, v katerega se vrača, vključno s treningovskimi pogoji, podporno osebje, odnosi in organizacijsko kulturo.

Ključno priporočilo 5: Vključiti mnenja športnikov, vključno s tistimi, ki so bili sankcionirani, in tistimi, ki so »čisti«, v razvoj, izvajanje in redno pregledovanje politike ponovne vključitve, da se zagotovi, da so okviri verodostojni, pravični in odzivni na dejanske izkušnje.

10. Prispevek k nadaljnjemu razvoju okvira

To priporočilo glede politike zagotavlja konceptualno in praktično podlago za nadaljnji razvoj strukturiranih pristopov k rehabilitaciji in ponovni vključitvi po protidopinški sankciji. Preoblikuje trenutno bazo dokazov v začetni okvir za razmislek o politiki, dialog z zainteresiranimi stranmi in zgodnje izvajanje, hkrati pa priznava, da bodo potrebna podrobnejša navodila, jasnejši standardi in močnejše usklajevanje sistema, ko se bodo znanje, praksa in institucionalno učenje razvijali.

Kot model, usmerjen v politiko, njegov namen ni predpisati končne ali univerzalne določene rešitve, temveč opredeliti ključna področja, ki zahtevajo pozornost, če želimo ponovno vključevanje upravljati na način, ki je pravičen, sorazmeren, verodostojen ter skladen tako z blaginjo športnikov kot s cilji čistega športa. V tem smislu je priporočilo namenjeno podpori organizacijam pri preseganju razdrobljenih, diskrecijskih ali neformalnih pristopov, in sicer z zagotovitvijo jasnejše strukture za to, kako se lahko rehabilitacija, gradnja zaupanja, odgovornost, podpora in vrnitev v šport obravnavajo na bolj usklajen in pregleden način. Namenjeno je spodbujanju razprave in izpopolnjevanja, podpiranju usklajevanja med zainteresiranimi stranmi

ter prispevanju k razvoju podrobnejšega in operativnega okvira za ponovno vključevanje v naslednjih fazah projekta. Glede na različna pričakovanja in odgovornosti športnikov, športnih organizacij, protidopinških organov, pravnih akterjev in zainteresiranih strani na področju človekovih pravic lahko skupni okvir politike pomaga pojasniti vloge, zmanjšati neskladnosti ter zagotoviti preglednejšo podlago za prihodnji razvoj in izvajanje politik.

Pomembno je, da nadaljnji razvoj okvira vključuje **močnejše zmogljivosti na sistemski ravni za zbiranje podatkov, spremljanje in ocenjevanje**.

Trenutno se ponovna vključitev pogosto obravnava kot samoumeven izid in ne kot proces, ki ga je treba dokumentirati, spremljati ali upravljati. Za bolj verodostojen in učinkovit sistem bodo morale organizacije zbrati doslednejše podatke o tem, ali se športniki vračajo v šport, kdaj se vračajo, pod kakšnimi pogoji so ponovno sprejeti, kakšne oblike podpore ali spremljanja spremljajo njihovo vrnitev ter na kakšne ovire ali izključitve naletijo v praksi. Takšne informacije so nujne, če naj protidopinški sistemi ocenijo, ali politike ponovne vključitve delujejo pravično, dosledno in učinkovito v različnih kontekstih, in jih je treba zbrati sorazmerno s kontekstom posamezne protidopinške organizacije (ADO). **Izboljšano zbiranje podatkov o športnikih, ki se vračajo v šport, je zato treba razumeti kot sistemski pogoj za boljši sistem ponovne vključitve.** To vključuje dokumentiranje poti vrnitve, uporabo pogojnih ali postopnih ureditev vrnitve, sodelovanje pri rehabilitacijskih ukrepih ter obseg, v katerem se športniki lahko ponovno vključijo v treninge, tekmovanja in družbena športna okolja na načine, ki jih tako sankcionirani kot čisti športniki dojemajo kot verodostojne. Boljši dokazi na tem področju bi podprli organizacijsko učenje, okrepili odgovornost politike ter pomagali ugotoviti, kateri pristopi k ponovni vključitvi so najučinkovitejši pri uravnoteženju blaginje športnikov, ponovne vzpostavitve zaupanja in integritete čistega športa.

S tem povezana prednostna naloga je razvoj **jasnejših in bolj sistematičnih pristopov k spremljanju ponovnih kršitev po vrnitvi v šport**. Če naj se rehabilitacija in ponovna vključitev obravnavata kot pomembna cilja politike, morajo protidopinški sistemi biti sposobni oceniti, ali so določene oblike podpore, nadzora in pogojne vrnitve povezane z zmanjšanim tveganjem za poznejše kršitve protidopinških pravil. Spremljanje stopenj ponovnih kršitev ne sme biti obravnavano zgolj kot nadzorni mehanizem, temveč kot del širšega sistema učenja iz politike in odgovornosti. Organizacijam omogoča, da ocenijo, ali okviri ponovne vključitve spodbujajo spremembo vedenja, obnavljajo zaupanje in prispevajo k trajnostnim rezultatom čistega športa, ali pa so potrebni dodatni zaščitni ukrepi in podporne strukture. V tem smislu je izboljšano spremljanje sistemski pogoj tako za legitimnost kot za učinkovitost.

To priporočilo je zato treba razumeti kot ponavljajoč se prispevek in ne kot končni cilj. Na njem lahko gradijo naslednje faze s preizkušanjem praktične uporabnosti, opredeljevanjem prednostnih nalog izvajanja, pojasnjevanjem minimalnih standardov ter določanjem, kateri elementi naj bodo obvezni, priporočeni ali odvisni od konteksta. Prihodnji razvoj se lahko okrepi tudi z vključitvijo rezultatov, o katerih poročajo športniki, povratnih informacij zainteresiranih strani, primerjalne analize politik ter izboljšane longitudinalne dokazne baze o potekih ponovne vključitve in ponovnih kršitvah.

Na ta način priporočilo glede politike prispeva ne le k takojšnji razpravi in izpopolnjevanju, temveč tudi k dolgoročnemu razvoju podrobnejšega, operativnega in na dokazih temelječega okvira za

ponovno vključevanje. Končno je njegova vrednost v tem, da pomaga protidopinškim in športnim sistemom prepoznati rehabilitacijo in ponovno vključitev ne kot neobvezna dopolnila po izreku sankcije, temveč kot nujne sistemske pogoje za pravičnost, doslednost, učenje in legitimnost v okviru protidopinškega upravljanja. Kot smernica za prihodnje raziskave bi se obseg lahko razširil na širše osebno okolje športnikov, vključno z osebjem za podporo športnikom, starši in športnimi zdravniki, da bi v naslednjih fazah projekta oblikovali namenska priporočila glede politik za te skupine.